

Miika Storm

Tekniset liitteet Helsingin Kaupunginteatterin Tanssiesitysten sopimuksissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi (AMK)

Esittävä taide

Opinnäytetyö

26.5.2013

Tekijä(t) Otsikko	Miika Storm Tekniset liitteet Helsingin Kaupunginteatterin tanssiesitysten sopimuksissa
Sivumäärä Aika	29 sivua + 2 liitettä 26.5.2013
Tutkinto	Medianomi (AMK)
Koulutusohjelma	Esittävä taide
Suuntautumisvaihtoehto	Teatteri- ja esitystekniikka
Ohjaaja(t)	Esitystekniikan lehtori Jyrki Sinisalo Tekninen johtaja Tomi Tirranen
Tekniset liitteet Helsingin kaupunginteatterin tanssiesitysten sopimuksissa -opinnäytetyö kertoo teknisten liitteiden I. ridereiden suunnittelusta, laatimisesta, sisällöstä ja ongelmakohdista ”kentällä”. Opinnäytetyössä esitellään kirjoittajan omien näkökulmien lisäksi suunnittelussa ja kiertuetoiminnassa huomioon otettavia seikkoja, joihin ei välttämättä yleensä kiinnitetä huomiota. Opinnäytetyötä varten kirjoittaja on tutustunut ja ollut osaltaan tekemässä neljää eri Helsinki Dance Companyn rideria. Kirjoittaja on kiertänyt Helsinki Dance Companyn kanssa n. 30:n esiintymisen verran ympäri Suomea ja Eurooppaa, Oulusta Limassoliin, pienistä kyläkouluista suuriin kulttuurifestivaaleihin, aina sadastakahdestakymmenestä yli tuhannen hengen saleihin. Hän on toiminut äänimiehenä ja näyttämöestarina teoksesta riippuen, pystyttäen, ajaen ja purkaen esityksiä, ja tutustunut ja tutkinut riderien ja käytännön kohtaamista. Tutkimustyössä selvisi sopimusehtojen noudattamatta jättämisen ja alan yleisen käytännön, ns. kirjoittamattomien sääntöjen, yleisyys sekä tarpeellisuus tanssiesitysten vaatimusten tarkkuudelle ja perustelut vaatimusten yksityiskohtaisuudelle. Oikein tehty tekninen liite, jossa otetaan huomioon kummankin osapuolen resurssit, on edellytys onnistuneelle kiertue-esitykselle, jossa niin yleisö, esiintyjä kuin tilaajakin voivat keskittyä itse esitykseen ja poistua tyytyväisinä illan päätteeksi.	
Avainsanat	Tekninen liite, Raideri, Tanssi, Kiertue

Author(s) Title	Miika Storm Technical riders in Helsinki City Theater's dance performance contracts
Number of Pages Date	29 pages + 2 appendices 26 May 2013
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Degree Programme in Performing Arts
Specialisation option	Theater and Performance Technology
Instructor(s)	Jyrki Sinisalo, Live Performance Engineering Lecturer Tomi Tirranen, Technical Director
Technical riders are often written at the Helsinki City Theater's dance performance contracts. This thesis focuses on both the planning and structuring of the technical riders and their contents, as well as their problems in the field. In addition, this thesis also examines the writer's own view-points, and moreover the aspects which must also be taken into consideration when planning a tour and being on tour. These aspects are often ignored. The writer has examined and partially drafted four individual Helsinki Dance Company's riders for this thesis. The writer has toured with Helsinki Dance Company around Finland and Europe, from Oulu to Limassol in circa. 30 performances taking place from small village schools to large scale culture festivals, scaling from 120 up to over 1000 seat venues. He has worked as a sound technician and a stage manager, setting up, operating, and loading out performances. This has allowed him to explore how the theory meets practice with respect to technical riders. The thesis reveals how contract terms are regularly ignored, and how common practices, the so-called "unwritten rules", often determine how things are done. The present thesis also pinpoints the necessity for strict rules and terms with respect to dance performances. A technical rider, when drafted properly, takes into consideration resources on both sides. This is a central requirement for a successful tour performance in which the audience, company as well as the presenter may focus on the show at hand and leave satisfied at the end of the night.	
Keywords	Technical rider, Tour, Dance

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Raidereiden historiaa	1
1.2	Opinnäytetyön aineisto	2
2	Teatterihistoriaa teknisestä näkökulmasta	3
2.1	Antiikin kreikkalainen teatteri	3
2.2	Roomalainen teatteri	3
2.3	Keskiajan teatteri	4
2.4	Barokin ajan teatteri	4
2.5	Nykyajan teatteri	4
2.6	Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmä HDC	5
3	Raidereiden laatiminen ja käyttötilanteet	6
3.1	Raiderin käyttötarkoitus	6
3.2	Raiderin tekijät ja muoto	7
3.3	Raideri sopimuksena	8
3.4	Raiderin käyttäjät	9
4	Raiderin rakenne	9
4.1	Yleistä	10
4.1.1	Esityksen perustiedot	10
4.1.2	Pukuhuoneita koskevat vaatimukset	10
4.1.3	Harjoitustilaa koskevat vaatimukset	10
4.2	Näyttämö	11
4.3	Valaistus	11
4.4	Video	12
4.4.1	Lähde ja signaalitie	13
4.4.2	Projektori	13
4.4.3	Videosähkö	14
4.4.4	Projisointipinta	14
4.5	Ääni	14
4.5.1	Tarvittavat äänentoisto- ja monitorijärjestelmät ja niiden laatutaso	14
4.5.2	Äänisähkön määrittelyt	15
4.5.3	Paikallisen teknisen ääniryhmän määrittelyt	15
4.6	Pukuhuolto	15

4.7	Maskeeraus	16
4.8	Tarpeisto	16
4.9	Henkilökuntamääritykset	16
4.10	Alustava tekninen aikataulu	16
4.11	Valokartta	17
4.12	Logistiikkaväylät	21
5	Tanssiesitysten ridereille asettamat erityispiirteet	21
5.1	Lattia	21
5.2	Harjoitustilan sijainti	22
5.3	Lämpötila	23
5.4	Laitteisto	23
5.5	Äänentoisto	23
5.6	Tarpeisto	24
6	Pohdintaa: hyvä raideri	24
6.1	Peruslähtökohdat	24
6.2	Hyvissä ajoin	24
6.3	Selkeys	25
6.4	Toteuttamiskelpoisuus	25
6.5	Turhien kustannusten välttäminen	26
6.6	Kielitaitovaatimukset	26
6.7	Kaikkien saatavilla	26
6.8	Standardisoitu muoto?	27
7	Yhteenveto	27

Liitteet

Liite 1. YouMakeMe Technical Rider 24.05.1

Liite 2. Videon ja äänen lohkokaaviot

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata nykyteatterin raidereita tekniseltä kannalta. Rajaan tarkastelun kohteeksi erityisesti tanssiesitysten tekniset vaatimukset ja niiden listaamisen johtuen tanssiteosten kiertävästä perusluonteesta ja teknisistä erityispiirteistä.

Pyrkimyksenä on luoda kuva raidereiden perusrakenteesta sisältöjen kannalta, mitä asioita niissä käsitellään. Samoin käsittelen raidereiden yksityiskohtaisuutta ja esitysten teknisten vaatimusten liikkuma- ja joustovaraa, neuvottelumahdollisuuksia vaatimusten toteuttamisen tavasta.

Vastaavanlaista perusselvitystä ei tiettävästi aiemmin ole tehty.

1.1 Raidereiden historiaa

Raiderit ovat tulleet yleiseen tietoisuuteen populaarimusiikin suurten maailmantähtien kiertueiden yhteydessä. Yksi tunnetuimmista esimerkitapauksista on 1980-luvulta Van Halenin vaatimus kulhollisesta M&M karamelleja, josta on poistettu ruskeat karamellit. Huvittavalta kuulostavan vaatimuksen taustalla on kuitenkin ollut varmistuminen siitä, että raideri on luettu kunnolla ja että sitä on noudatettu huolellisesti. Alan piireissä kiertää edelleen tarinoita mielikuvituksellisista ns. hospitality raidereista, joiden sisältö liittyy pääasiassa takahuonetarjoiluihin ja koristeluihin. Teknisten kysymysten kanssa niillä ei ole juurikaan tekemistä.

Teatterin pitkässä historiassa raiderit ovat suhteellisen uusi asia. Ongelmallista onkin ollut löytää aineistoa aiheesta. Syynä lienee se, ettei sitä ole koettu tarpeelliseksi säilyttää ja taltioida järjestelmällisesti. Tekniikka on ollut ”apuväline”, johon ei ole kohdistunut yleisempää mielenkiintoa. Merkille pantavaa on, että esimerkiksi teatterialan lähes 200-sivuisessa perusteoksessa Stagecraft vuodelta 1996 ei edes mainita raidereita. Kiertue-esityksiä käsittelevässä luvussa todetaan ainoastaan:

”Advance preparations: Contact the festival office, or the owners of the theaters to be visited on tour, as soon as possible

- * obtain detailed plans and information about the theater spaces to be visited and performed in and check this information against the theater checklist
- * sort out finances ... if attending a festival, make sure the company has full use of all facilities...Whenever a company performs away its home base the following details should always be checked at any theater, or other space to be used: obtain plans,elevations and as many details as possible
- * ensure that the proposed set can be easily installed and erected
- * check that any electrical equipment has sufficient power outlets
- * check the sightlines from the audience area
- * check that lightning equipment can be erected and masked adequately
- * check what lightning equipment is available at the theater
- * make sure all fire, safety, health and any other regulations have been considered and cleared
- * work out arrangements for the box office, front of house and refreshments for the audience and cast
- * ensure that the rehearsal space is found if needed
- * check that there are adequate dressing rooms and make-up areas
- * find out what access the company has to the theater in advance of the performance and that there is time to set the stage
- * find out the names of any staff at the theater and establish good relations with them
- * double check financial arrangements such as rent.”

(Griffiths 1996, 180-181)

1.2 Opinnäytetyön aineisto

Tätä opinnäytetyötä tehtäessä käytössä on ollut Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmän raidarit teoksista XPSD, Youmakeme, (play), 100 tapaa nauraa ja Rakkaus. Tämän aineiston mukaisia kiertue-esityksiä on toteutettu Ruotsissa, Saksassa, Sveitsissä, Kyproksella Itävallassa, Belgiassa ja Suomessa. Esityksiä on ollut yhteensä lähes viisikymmentä. Ajallisesti esitykset on toteutettu vuosina 2009 – 2013.

Lähdeaineisto muodostuu sähköisistä asiakirjoista, sähköpostikeskusteluista, sähköpostin liitetiedostoina lähetetyistä Word- ja Excel-dokumenteista. Syvempää ymmärrystä asiakirjoihin on saatu henkilökohtaisissa keskusteluissa raidereiden laatijoiden kanssa ja esitysten toteuttamisen yhteydessä edellä mainituissa esityksissä.

Aiheesta ei löydy kirjallisuutta, joten tässä opinnäytetyössä ei ole mahdollista viitata aiemmin asiasta käytyyn kirjalliseen keskusteluun tai tehtyihin havaintoihin.

2 Teatterihistoriaa teknisestä näkökulmasta

2.1 Antiikin kreikkalainen teatteri

Teatteri on vanhimpia kulttuurin harjoittamisen muotoja. Muodoltaan eurooppalaisen teatteritoiminnan juuret ulottuvat kreikkalaiseen draamaan, joka kukoisti jo 400 eKr. Draaman lajeina tunnetaan tragedia, satyyrinäytelmä ja komedia. Antiikin ajoista lähtien on ollut näyttelijöitä, jotka ovat hankkineet elantonsa kiertäen teatteriryhmien mukana kuljettaen mukanaan kaiken esityksissä tarvittavan välineistön: puvut ja tarpeiston. Muutaman hengen kiertävän teatteriseurueen oli suhteellisen helppo siirtyä paikasta toiseen pienen mukana kuljetettavan välineistön vuoksi.

Ensimmäisenä tragedioiden esittämispaikkana lienee ollut Ateenan tori mahdollisine rakennettuine taustoineen tai näyttämöineen. Ateenan Dionysos-teatterin 14.000 hengen katsomon penkkirivit muodostivat puoliympyrän siten, että halkaisijaltaan 20 metrin esityspaikka oli keskellä. Kreikkalaisten teattereissa akustiikka oli akustisesti erinomainen: hiljainenkin lausuttu sana kuului kymmenien metrien päähän nousevilla katsomoriveillä.

Lavasteita kreikkalaisten teatterissa oli jonkun verran. Pitkien, yli 10-tuntisten esitysten vähäisetkin lavasteet oli vaihdettava nopeasti, ja siihen käytettiin näyttämötekniisiä nostolaitteita. Lavasteita voitiin liikuttaa näyttämövaunulla, jonka tiedetään olleen kooltaan 3 m x 1,8 m.

2.2 Roomalainen teatteri

Rooman valtakunnan teattereiden tiedetään olleen yksinkertaisia ja tekniikaltaan vaatimattomia. Väliaikaisia, usein puisia rakenteita pystytettiin markkinoille, sirkuksiin ja ulkoilmaan. Vuonna 55 eKr. avattiin uusi, jopa vesijähdytyksellä varustettu, 35 000 hengen teatterirakennus. (ks. esim. Grönholm 1988)

Roomalainen teatteri rappeutui sisällöllisesti, vaikka ulkonaisesti siirryttiin viihdyttävämpään ja näyttävämpään suuntaan. Rooman Colosseum on hyvä esimerkki valtavasta rakennuksesta ja järjestelystä näytösten aikaansaamiseksi. Tekniset ratkaisut mahdollistivat jopa meritaistelukohtauksien esittämisen aidoilla laivoilla vedessä. (Mt.)

2.3 Keskiajan teatteri

Teatterirakennusten kehitys pysähtyi Rooman valtakunnan hajottua miltei tuhannen vuoden ajaksi. Näytelmien esittäminen siirtyi kiinteistä rakennuksista ja teattereista takaisin ulkoilmaan ja markkinapaikoille. (Grönholm 1988)

Keskiaikainen teatteri kehitti teatteritekniikkaa. Uskonnollisissa esityksissä tarvittiin lentäviä enkeleitä, helvetistä tulevaa tulta ja savua, maanjäristyksiä jne. Esitystekniset ratkaisut kehittyivät vähitellen mahdollistaen uusien elämysten synnyttämisen katsojille. (Mt.)

2.4 Barokin ajan teatteri

Barokin aika, 17.vuosisata, oli kaupunkeihin syntyvien vakinaisten teattereiden ja uuden teatteriyleisön aikaa. Vaurastunut porvaristo halusi päästä seuraamaan esityksiä. Useisiin kaupunkeihin Euroopassa rakennettiin uusia ns. barokkiteattereita, joille oli tyypillistä mahdollisuus näyttämökuvien vaihtamiseen nopeasti. Sitä varten niihin rakennettiin nosto- ja siirtolaitteistoja. Näyttämön lattia oli useissa paikoissa kallistettu 5–8 prosenttia. (Grönholm 1988)

Suomen teatterin historia on taasen huomattavan nuori. Ensimmäinen dokumentoitu teatterivierailu on vuodelta 1761, jolloin ruotsalainen Petter Stenborg tuli Turkuun joutuen ensin rakennuttamaan tilapäisen näyttämön. Suomen ensimmäinen kiinteä teatteri on rakennettu Turkuun vuonna 1817. (Hirn 1998)

2.5 Nykyajan teatteri

Nykyaikainen teatteri eri taidelajeineen on monessa mielessä varhaisten esikuviansa mukainen, mutta huikea tekninen kehitys 1900-luvulla on tuonut mukanaan huomattavan paljon teknisiä apuvälineitä ja ratkaisuja niin valaistukseen, äänentoistoon, teatterirakenteisiin kuin tehosteisiin liittyen. Teatteriyleisön vaatimukset ja samanaikaisesti tarve esitysten määrän lisäämiseen ovat kasvaneet. Se on johtanut erilaisten koneistojen ja laitteiden automatisointiin. Koneistaminen on johtanut työtapojen muutoksiin,

kevenemiseen ja nopeutumiseen, joilla tavoitellaan myös kustannussäästöjä ja henkilökunnan määrän vähentämistä.

Teknisiä ratkaisuja käyttämällä on mahdollista luoda illuusioita, tilaan ja tilanteeseen liittyviä kokemuksia jne. Tavallinen näyttelijäntyö on saanut rinnalleen koneiston, joka tukee esityksellä haettavien tunnetilojen saavuttamista. Tekniikka on tullut jäädäkseen teatteri- ja konserttisaleihin, ulkoilmaesityksiin ja televisioesityksiin. Antiikin kiertävien teatteriryhmien vankkureista on tultu tilanteeseen, jossa esiintyjä tuo tullessaan jopa kymmeniä rekkoja teknisiä apuvälineitä ja suuren joukon tekniikkoja. Kun esitys siirretään muualle kuin kotiareenalle, laatii esittävä organisaatio listan esityksen toteuttamiseen liittyvistä teknisistä vaatimuksista. Tämä raideriksi kutsuttu listaus lähetetään etukäteen tilaisuuden paikalla järjestämisestä vastaavalle taholle.

Nimitys raideri tulee englanninkielestä eikä sille ole vakiintunutta yleisesti käytettyä suomenkielistä kirjoitusasua ja vastinetta. raiderista voidaan käyttää termiä rider, raider, rideri tai raideri. Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä raideri. Anglistinen ilmiö on yleinen kaikelle tekniselle termistölle.

Terminologian selkeyden vuoksi tässä opinnäytetyössä vierailevaa ryhmää kutsutaan esiintyjäksi, englanniksi ”company” ja vierailun tilannutta tahoja tilaajaksi, englanniksi ”presenter”.

2.6 Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmä HDC

Helsingin kaupunginteatteri on perustettu 1965 ja sen nykyinen rakennus Helsingin Tokoinrannassa valmistui 1967. Helsingin kaupunginteatteri HKT on tiettävästi Pohjoismaiden suurin laitosteatteri. Käytössään sillä on kuusi näyttämöä, joista kolme on päärakennuksessa: Suuri ja Pieni Näyttämö, sekä Studio Elsa. Teatterin ns. satelliitinäyttämöitä ovat Arena-näyttämö, Lilla Teatern ja Studio Pasila. Vakituisen henkilökunnan määrä vuonna 2012 oli 241 henkilöä, joista tekniikkaa on 40%. (HKT:n vuosikertomus 2012)

Jo Kaupunginteatterin perustamisen yhteydessä perustettiin tanssiryhmä, joka perusti HKT:n tanssijayhdistyksen 1969. Tanssiryhmän perustamisvuotena pidetään vuotta 1973 ensimmäisen tanssimestarin ja kuuden tanssijan aloittaessa toimintansa. Tanssiryhmällä, jota on kutsuttu vuodesta 2003 alkaen Helsinki Dance Companyksi,

HDC:ksi, on siten varsin pitkä historia. HDC:n taiteellisina johtajina ovat olleet mm. Jorma Uotinen, Kenneth Kvarnström, Nigel Charnock ja Carolyn Carlsson. Ensimmäisenä nimenomaan vain HDC:n tekniikkaan nimettynä henkilönä on toiminut vuodesta 2010 alkaen valomestari Vesa Ellilä. (Hkt.fi)

Nykyään HDC:n tanssijat jaetaan kahteen ryhmään: kiertuetoimintaa tekevä ryhmä ja ns. repertuaariryhmä, joka esiintyy HKT:n musikaaleissa ja muissa näytelmissä. Kiertuetoimintaa HDC ja sitä edeltävät HKT:n tanssiryhmät ovat harjoittaneet vuosikymmenien ajan. Eräänä merkkipaaluna voidaan pitää teosta no-no (ensiesitys 1996), jota esitettiin loppuunmyydyille katsomoille ryhmän omalla näyttämöllä Studio Elsassa ja sen jälkeen kiertueilla niin Suomessa kuin ulkomailla. Tanssiesitykset sopivat puheatteria helpommin kansainvälisiin kiertueisiin lähes olemattomien kielellisten muurien vuoksi. Siksi HDC edelleenkin kiertää esityksineen aktiivisesti. Sille onkin kertynyt hyvä rutiini ja osaamista myös teknisten kysymysten ratkaisemisessa ja hoitamisessa.

3 Raidereiden laatiminen ja käyttötilanteet

3.1 Raiderin käyttötarkoitus

Lähtökohtaisesti esitykset suunnitellaan toteuttaviksi ajatellen omaa kotinäyttämöä. Tällöin näyttämön koko ja käytettävissä olevat valmiudet ovat suunnittelijoiden tiedossa jo valintapäätöstä tehtäessä. Ohjelmistovalinnasta päättävät voivat arvioida toteutuksen mahdollisuuksia ja toteutustapaa jo ennen lopullista päätöksen tekoa. Ohjauksesta, lavastuksesta, ääni-, valo- ja videosuunnittelusta vastaavat tahot voivat jo varhaisessa vaiheessa suunnitella toteutusta kotinäyttämöllä.

Jotkut teokset suunnitellaan alusta pitäen toteutettaviksi kiertävinä. Tällöin teoksen esittäminen vierailta näyttämöillä saattaa olla jopa valintapäätöksen keskeinen tekijä; esitykselle uskotaan saatavan useampia toteutuskertoja, jolloin kustannukset esityskertaa kohden pienenevät. Ilman kiertuetoimintaa teoksen valinta omaan ohjelmistoon saattaisi jäädä jopa tekemättä. Kiertäviksi suunnitellut teokset suunnitellaan ensisijaisesti kotinäyttämölle, mutta ohjaajien ja suunnittelijoiden mielessä on jo teoksen muuntelumahdollisuudet kiertuetoiminnassa. Tämä koskee esimerkiksi lavasteiden rakenteita.

Kotinäyttämöllä esitettäviä teoksia varten ei laadita teknisiä vaatimuslistoja, koska suunnittelijat tietävät jo etukäteen käytettävissä olevat tilat ja muut resurssit. Tarvittaessa hankitaan lisälaitteistoja valitun teoksen erityistarpeita varten. Ne jäävät teatteriin tulevaisuuden mahdollisia muita tarpeita varten. Joidenkin erityislaitteiden hankintaa tehtäessä saattaa ajatuksena olla laitteiston käyttäminen myös kiertuekäytössä, esimerkiksi tietyllä nopeudella toimivat ketjunostimet tai tietynlaiset videoprojisointilaitteet.

Kotinäyttämöesityksistä laaditaan tilanteesta riippuen erilaisia karttoja ja listauksia ohjeiksi ja muistin tueksi teknistä henkilökuntaa varten. Vieraileville ohjaajille ja suunnittelijoille saatetaan lähettää jo etukäteen näyttämön pohjapiirustukset ja luettelot käytettävissä olevista kalustoista. Nämä eivät ole vaatimuslistauksia, raidereita.

Raideri tulee tarpeelliseksi vain silloin kun esitys siirretään muualle kuin kotinäyttämölle. raiderin laatiminen edellyttää yksityiskohtaista käsitystä ja tietoa esityksestä ja sen teknisistä tarpeista. Raideri voidaan laatia etukäteen ”kirjoituspöytätyönä” ennen yhtään kotinäyttämöllä tapahtunutta esitystä. Tämä vaatii suunnittelijoilta erityisen suurta kokemusta ja ammattitaitoa. Luotettavampaan lopputulokseen päästään tilanteissa, joissa on jo kokemusta esityksestä kotinäyttämöllä.

3.2 Raiderin tekijät ja muoto

Suurissa teattereissa kaiken tekniikan esimiehenä on tekninen johtaja. Hänen alaisuudessaan työskentelee eri osastojen teknisiä vastuuhenkilöitä. Terminologian horjuvuuden ja alan englanninkielisten käytäntöjen vuoksi teknisiä vastuuhenkilöitä kutsutaan usein nimikkeellä technical director, jolloin ammattinimikkeiden sekaantumisen vaara on mahdollinen.

Raiderin tekemisestä vastaa technical director. Esimerkiksi Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmä Helsinki Dance Companylla on oma technical director. Tanssiryhmän kiertueen teknisen vaatimuslistan tekemisestä vastaa siten ryhmän oma tekninen vastaava. Hän käyttää apunaan teoksen eri teknisten alojen suunnittelijoita, esimerkiksi valosuunnittelijoita.

Raiderin laatimisessa voidaan hyödyntää omassa käytössä hioutuneita pohjia. Tällöin aikaisempien kiertueiden kokemukset siirtyvät jo pohjan mukana ilman, että perusasioi-

ta tarvitsee joka kerta erikseen miettiä uudelleen. Tietävästi mistään ei löydy yleismaailmallisia standardeja ja käytäntöjä ridereille. Ne ovat aina ”tekijänsä näköisiä”. Käyttötilanteissa tästä saattaa seurata tulkintavaikeuksia. Samakin asia saatetaan esittää eri tavalla johtuen mm. terminologian horjuvuudesta ja kielimuurista. Raiderit tehdään pääsääntöisesti englanninkielellä, joskus jopa myös kotimaan kiertueilla, varsinkin jos teoksen oletetaan lähtevän myös ulkomaille kiertämään. Lähettäjien ja vastaanottajien kielitaidoissa saattaa olla huomattavia eroja, jotka vaikeuttavat tarkkaa asioiden ilmaisua ja ymmärtämistä.

3.3 Raideri sopimuksena

Olemuksellisesti raideri on osa esityssopimusta ja se laaditaan siten varhaisessa vaiheessa liitettäväksi sopimusasiakirjojen joukkoon. Teknisesti asia nykyään hoidetaan lähes aina sähköpostitse. Tällöin allekirjoituksena lähettäjän puolelta toimii lähettäjän sähköpostiosoite. Vastaanottaja kuittaa eri viestillä raiderin vastaanotetuksi ja se toimii hyväksymisenä. Raideriin liittyy merkittäviä taloudellisia ulottuvuuksia mm. laitteistojen ja vastuiden osalta. Vastuut saattavat olla osin tiedostamattomia, eivätkä ne normaalitilanteissa tule lainkaan ajankohtaisiksi. Sopimusoikeudellisesti suullinen sopimus on yhtä pitävä kuin kirjallinen sopimus. Suullisten sopimusten ongelmana on jälkeenpäin, erityisesti ongelmien esiintyessä, päästä yksimielisyyteen siitä, mitä lopulta oli sovittu. Tämän opinnäytetyön aineiston raidereissa todetaankin: ”this technical rider is an integral part of the contract regarding the performance...”

Tekniset ratkaisut ja niiden toteuttaminen ovat nykyteatterissa erittäin keskeisessä asemassa, mikä näkyy sopimustekstien yksityiskohtaisuudessa. Vaatimuslistan tärkeydestä kertoo myös se, että sopimuksen osana olevan raiderin jokainen sivu tulee vahvistaa allekirjoituksin: ”each page should be signed separately by the Presenter and returned to the company’s technical director... at least 4 weeks before the performance. No part of this rider can be changed without the written consent of the company”. Tätä ehtoa ei käytännössä aina noudateta, vaan kuten edellä on todettu, hyväksymissähköpostin lähettäminen korvaa kirjallisen hyväksymisen.

Merkittävää on, ettei raidereissa ole otettu kantaa sopimusrikkomuksiin ja niiden sanktioihin. Mitä tapahtuu, kuka korvaa ja kuinka paljon tilanteissa, joissa esim. esiintymistila ei ole teknisesti sopimuksen edellyttämässä kunnossa? Raiderit eivät ota kantaa esim. vakuutusksymyksiin ja vahingonkorvauksiin. Selityksenä saattaa olla myös se, että

raideri on osa varsinaista esiintymissopimusta, jossa em. kysymykset saattavat nousta esiin.

3.4 Raiderin käyttäjät

Raidereita käyttää kaksi eri tahoa: ensinnä teoksen esittämispäätöksen raiderin perusteella tekevät tekniset johtajat ja tuottajat. Harkinta kohdistuu tällöin mm. teoksen mah- tumiseen aiottuun tilaan, aikataulutukseen, henkilö- ja tavaralogistiikkaan. Toiseksi ostopäätöksen jälkeen esityksen lähestyessä, raidereita käyttävät teoksen ostaneen ta- hon stage manager, näyttämömestari ja esiintyvän ryhmän teknisen vastuun kantava technical director.

Vaikka lähtökohtaisesti hyvä raideri on tehty minimivaatimusten perusteella tarkaksi asiakirjaksi, pitää kummallakin eri osapuolia edustavalla taholla olla valmius kompro- misseihin ja päätäntävalta osaltaan rakennustilanteessa esityspaikalla. Kompromisseja joudutaan tekemään johtuen esitystilän asettamista rajoitteista, joita ei ole osattu ottaa huomioon aikaisemmin suunnitteluvaiheessa. Käyttötilanteet tuovat esiin odottamatto- mia rajoitteita, joita ei ole voitu huomioida raideria luotaessa ja luettaessa.

4 Raiderin rakenne

Vaikka raiderien laatimiselle ei ole standardisoituja ohjeita, noudattavat ne kuitenkin sisällöllisesti samankaltaisia rakenteita.

Raiderin perusehtona esiintyjä edellyttää tilaajan lähettävän perustietoja esiintymis- tilasta:

1. Näyttämön pohjapiirustus mittoineen, jossa on kaluston kiinni- tystankojen, portaiden, siltojen, verhojen, paloiesiripun, orkesterimontun jne. sijainnit.
2. Pohjapiirustus, josta käy ilmi katsomopaikkojen ja parvien sijainnit
3. Valokuva näyttämöstä ja katsomosta
4. Listaus tulevan esiintymistilan valo-, ääni-, video- ja näyttämötekniikan laitteista
5. Teknisen henkilöstön työaikataulu

Perusrakenne käytettävissä olleissa raidereissa on seuraava:

- 1.Yleistä
- 2.Näyttämö
- 3.Valot
- 4.Ääni
- 5.Alustava tekninen aikataulu
- 6.Valokartta

4.1 Yleistä

4.1.1 Esityksen perustiedot

Ensinnä raiderissa luetellaan esitettävän teoksen perustiedot: nimi, kesto, ensiesityksen päivämäärä, tuottajat, ohjaaja ja/tai koreografi, esiintyjät, ääni-, valo- ja video-suunnittelijat, lavastaja, puvustuksen ja maskeerauksen suunnittelijat, kiertävän ryhmän koko ja sekä tuottajan että teknisen vastaavan yhteystiedot.

4.1.2 Pukuhuoneita koskevat vaatimukset

Yleisessä osiossa esitetään yksityiskohtaiset vaatimukset pukuhuoneille: Pukuhuoneiden lukumäärä, niiden lämpötila, wc- ja suihkutilat, saippuoiden, shampoiden jne. määrät, pukuhuollon tarve pukuhuoltajineen.

4.1.3 Harjoitustilaa koskevat vaatimukset

Vaadittava harjoitustila kuvataan raiderissa varsin yksityiskohtaisesti. Harjoitustilaa koskevat samanlaiset tanssijoiden fyysistä turvallisuutta koskevat vaatimukset kuin näyttämöäkin. Erityisesti painotetaan lattiamateriaalin joustavuutta (joko puulattia tai joustolattia) ja lämpötilaa.

4.2 Näyttämö

Raiderissa määritetään näyttämön optimi- ja minimimitat leveyden, syvyyden ja korkeuden suhteen. Erityisesti tanssiryhmien raidereissa merkittävän ja velvoittavan aseman saa näyttämön lattiamateriaalille esitettävät vaatimukset.

Omassa alaosiossaan esitetään yksityiskohtaisia vaatimuksia mm. näyttämön seinille, verhoille, ripustustangoille, paikalla oleville henkilönostimille ja tikkaille.

Vaatimuslistassa esitetään tilassa vaadittava lämpötila ja tuuletus. Lisäksi apu- ja näyttämöhenkilökunnan määrälle, kielitaidolle ja toimivaltuuksille esitetään vaatimukset.

4.3 Valaistus

Teknisesti yksityiskohtainen osa raideria on valaistukseen liittyvä listaus tarvittavista laitteista: valonheittimistä, himmentimistä, kaapeleista jne. Esimerkkinä yksi rivi:

31 pcs PAR 64, 6 x EXG, 18 x cp62, 7 x cp61 (there should also be extra bulbs at least 13 x cp62)

3.1. Lighting equipment to be provided by the presenter

Lighting console with soft patch possibility, 20 sub masters, manual x-fade with two faders, DMX output and INPUT, preferably Compulite Spark or ETC Congo family with 20 sub masters.

41 x	2 kW dimmer
7 x	1 kW fresnels with barn doors
18 x	1kW Par 64 / CP62
7 x	1kW Par 64 / CP61
8 x	1kW Par 64 / CP60
1 x	1 kW symmetric flood light with barn doors

All fresnels should be equal.

All Par units should be in perfect shape, no bent yokes, etc.

Par cans and filter frames are to be black with no markings visible to audience.

All par bulbs of a kind should be from one brand and haveing equal wattage and VOLTAGE.

If venue is having mixed set of dimmers, each light bar should be hard patched to only one type of dimmers.

Special care has to be taken when rigging light bars 5 & 6. (see light plot).

Everything visible to the audience should be black and have equal look, (Bars, Par cans, clamps, safety wires, cables, etc.).

A hazer suitable for the size of the venue.

The audience light should be controllable from the lighting desk.

HDC brings all necessary gels. However, when possible the HDC appreciate if the presenter fit their own gels upon set up.

HDC appreciate that the Par cans and bulbs are pre checked and pre fixed as described above.

Kuvio 1. XPSD:n teknisen vaatimuslistan valo-osio vuodelta 2011

Raiderissa tuodaan julki, onko esiintyjä tuomassa oman valopöytänsä tullessaan, vai odotetaanko tilaajan hankkivan valopöydän esiintymispaikalle. Toisin kuin äänipuolella, valopuolella yleisimmin tavataan nykyään oikeastaan pääsääntöisesti kahta eri laitevalmistajaa: MA Lightingin GrandMA- ja ETC:n Congo-tuotepereheitä. Tämä helpottaa olennaisesti kiertueilla toimimista.

Edelleen raiderissa määritellään tilaajan pystytykseen ja purkamiseen sekä esitykseen varaaman valaistushenkilöstön määrä ja kielitaitovaatimus.

4.4 Video

Liikkuva kuva yleistyy näyttämötaiteessa yhä enemmän ja enemmän. Jos kiertue-esityksessä käytetään videoprojisointia, tulee raiderissa määrittää tarkasti, mitä laitteistoa

käytetään ja tuoko esiintyjä mukanaan muutakin kuin projisoitavan materiaalin. Yleisimmin kiertueilla projisoitava materiaali ajetaan tietokoneelta tai mediaserveriltä, mutta joissain tapauksissa saatetaan käyttää myös videomikseriä ja kahta dvd-soitinta.

4.4.1 Lähde ja signaalitie

Jos materiaali toistetaan tietokoneelta, tarvitaan luonnollisesti tietokoneeseen joku tarkoitukseen sopiva ja suunniteltu ohjelma, joista yleisimpiä lienevät nykyään Resolume ja Qlab. Lisäksi käytössä on useita erilaisia VJ-ohjelmistoja. Mediaserveriä käytettäessä yleisimmät vaihtoehdot ovat Hippotizer ja Pandoras Box. Käytettävästä lähteestä projisoitava materiaali siirretään sopivien adapterien ja kaapeleiden kautta kohti videoprojektorilla. Jos etäisyys lähettävän ja vastaanottavan koneen välillä on lyhyt, riittää kuvan siirtämiseksi VGA- tai DVI-kaapeli, riippuen lähettävästä laitteesta.

Jos etäisyys projektorille on pitkä, on syytä käyttää signaalinvahvistinta eli ns. extenderiä, jolla varmistetaan, että signaali välittyy häiriöttömänä perille asti, tai muuttaa signaali CAT5-verkkoon tai optiseen kuituverkkoon.

4.4.2 Projektori

Tekniikan kehittyessä myös kuvanlaatu kehittyy ja tarkentuu jatkuvasti. IBM:n vuonna 1987 kehittämä näyttöstandardi VGA tukee maksimissaan 640 X 480 pikseliä, mutta jo kolme vuotta myöhemmin, vuonna 1990, tuli markkinoille XGA-standardi, jolla voidaan toistaa 1280 X 1024 pikselin resoluutiota. Nykyajan halvemmissä projektoreissa XGA on ns. natiiviresoluutio. Natiiviresoluutio kertoo, kuinka monka pikseliä projektorin kenno pystyy tuottamaan. Laadullisesti huonompikin projektori saattaa pystyä ottamaan vastaan teräväpiirto- eli full HD -kuvaa, mutta se skaalaa sen kennolleen sopivaksi. Ns. high end -hintaluokan projektorit, jotka on varustettu full HD -kennolla, ottavat vastaan ja toistavat teräväpiirtoa. Tämä myöskin näkyy laitteiden hinnassa ja sitä myöten yleisyydessä. (Wikipedia 2013a, Wikipedia 2013b)

Projektoreissa käytetään yleisimmin virkistystaajuutena 60 hertziä eli kuva päivittyy 60 kertaa sekunnissa. Yleisimmin laitevalmistajat takaavat laitteidensa toimivuuden nimenomaisesti 60 hertzin taajuudella. Jos jostain syystä taajuutta joudutaan nostamaan, esim. kiertueolosuhteissa lainaprojektorilla käyttäessä ilmenneen kuvahäiriön vuoksi, on syytä tarkistaa, että signaalitien kaikki osa-alueet lähettävästä lähteestä ja

projektorille asti, etenkin videomuuntimet, pystyvät käsittelemään korkeampaa hertzi-taajuutta. Lähtökohtaisesti tietokoneet ja mediaserverit pystyvät tuottamaan ja projektorit vastaanottamaan hyvinkin monenlaisia virkistystaajuuksia, mutta ongelmia saattaa tulla signaalinkuljetuksen eri vaiheissa ja signaalin-muunnoksissa.

4.4.3 Videosähkö

Videoprojektori tulisi saada samaan sähkөөn kuin muukin kuvanohjausjärjestelmä. Jos toistettavassa materiaalissa on mukana myös ääntä, tulisi projektori saada kuitenkin kytkettyä äänisähköihin. Tällä estetään erilaiset häiriöt, kuten maalenkin aiheuttama ”brummaus” äänentoistossa. Jos pääsy äänisähköihin on kuitenkin mahdotonta esim. suuren etäisyyden takia, voidaan apuna tarvittaessa käyttää myös erotusmuuntajaa tai DI-boksia.

4.4.4 Projisointipinta

Kuvaa voidaan heijastaa oikeastaan minkälaiselle pinnalle tahansa. Pintamateriaalin heijastavuus määrittää sen, kuinka tarkasti materiaali toistuu katsojalle. Valovoimaisimpia eli tehokkaimpia projisointipintoja ovat erilaiset projisointimuovit. Muovien lisäksi voidaan käyttää erilaisia tyllikankaita, jotka on helpompi häivyttää muuhun lavastukseen ja verhoiluun. Tyllikankaita käytettäessä on syytä huomioida, että mitä pienempi silmäkoko kankaassa on, sen paremmin kuva ns. tarttuu siihen, eli kuva toistuu tarkemmin.

4.5 Ääni

4.5.1 Tarvittavat äänentoisto- ja monitorijärjestelmät ja niiden laatutaso

Esityksen äänentoistolaitteistolle esitetään valaistuslaitteiston vaatimusten kaltaisesti teknisiä vaatimuksia. Ajatuksena on, että tilassa on jo ennestään toimivat järjestelmät, joita voidaan käyttää kyseisessäkin esityksessä, mikäli perusedellytykset täyttyvät. raideri ei määritä yksityiskohtaisesti lukumääriä, laitemerkkejä tai tehoja ja muita vastaavia teknisiä yksityiskohtia kuten liittimiä, kaapeleita jne. Rajaavana ehtona saatetaan esittää joidenkin laitevalmistajien laitteiden poisrajaaminen, esim. ”no Behringer”.

Kyseessä on tällöin vaatimus laadusta, joka perustuu esiintyjän aikaisempaan kokemukseen tiettyjen valmistajien laitteiden toimivuudesta.

4.5.2 Äänisähkön määritykset

Äänentoistolaitteistolle vaaditaan yksityiskohtana sähkönsyötön pitäminen erillään muusta sähkönsyötöstä. Esimerkiksi valokaluston himmentimien aiheuttama ”brummaus” pitää voida estää.

4.5.3 Paikallisen teknisen ääniryhmän määritykset

Vaatimuslistassa määritetään äänimiesten lukumäärä ja osaamisen taso, esim. ”local sound crewmembers... must be the main sound technician/supervisor for the venue with access to all facilities and preferable english speaking”.

Äänipöydät ovat varsin monimutkaisia ja niitä on useita erityyppisiä. Täten ei ole realistista olettaa, että esiintyvän ryhmän tekninen henkilöstö voisi tuntea kaikki eri paikoissa olevat laitteistot. Niihin perehtyminen ja niiden kaikkien omaksuminen vaatisi valtavasti aikaa. Akustiset olosuhteet vaihtelevat voimakkaasti salikohtaisesti. Kullakin salilla ja näyttämöllä on akustiset erityispiirteensä, joiden tunteminen vaatii kokemusta juuri sen tilan akustisesta käyttäytymisestä.

4.6 Pukuhuolto

Raiderissa määritellään myös tarvittava pukuhuolto ja sen henkilökunta. Varsinkin pittemmillä esiintymisrupeamilla pukuhuollon tarve kasvaa esitysten määrän myötä. Sen vuoksi raiderissa vaaditaan, että esiintyjällä on pääsy pesukoneelle, kuivausrummulle, silitysraudalle ja -laudalle. Näitä tarvitaan sekä esiintymis- että harjoitusvaatteiden pesua varten. Jos esiintymisiä on enemmän kuin yksi, vaaditaan paikalle myös pukuhuoltaja pesemään ja tarvittaessa korjaamaan esiintymisvaatteet heti esityksen jälkeen.

4.7 Maskeeraus

Lähtökohtaisesti tanssiesityksissä tanssijoiden ei tarvitse muuttaa maskeeraustaan kesken esityksen. Siksi raidereissa yleensä vaaditaan pukuhuoneisiin tarpeeksi valoa meikkausta varten. Raidereissa mainitsematta jää yleinen tarve mm. kokovartalopeileille ja apupöydille vaatevaihtopisteiden luokse esiintymislavan takana tai sivussa.

4.8 Tarpeisto

Jos esityksessä käytetään tarpeistoa, lähtökohtaisesti esiintyjä toimittaa tarpeistonsa itse esiintymispaikalle. Tarpeiston esityksenaikaista säilyttämistä varten raiderissa voi olla vaatimus vaatevaihtopisteiden välittömään läheisyyteen asetettaville pöydille ja tarvittavalle valaistukselle.

4.9 Henkilökuntamääritykset

Raiderin eri osioissa määritetään kunkin osa-alueen tarvitsemat paikallisen tekniikan ryhmän työntekijöiden määrät. Nämä vaatimusmäärät myös toistetaan alustavassa teknisessä aikataulussa taulukkomuodossa hahmottamisen helpottamisen vuoksi. Henkilökuntamäärityksissä mainitaan myös kielitaitovaatimukset jokaista osa-aluetta kohti.

4.10 Alustava tekninen aikataulu

Raiderit lähetetään varhaisessa vaiheessa. Ajallinen etäisyys lähettämisen ja varsinaisen esityksen välillä saattaa olla suuri, tyypillisesti kuukausia. Ei ole realistista olettaa, että siinä vaiheessa olisi mahdollista tehdä tarkkoja aikatauluja. Kuitenkin raiderissa annetaan alustava suunnitelma siitä, kuinka paljon esiintyvän tahon kokemuksen ja näkemyksen mukaan esityksen pystytys vaatii aikaa.

Lopullisesti aikataulu riippuu kustakin esiintymispaikasta ja siellä vallitsevista olosuhteista, henkilöstön kokemuksesta jne. Esiintyjä pidättää itselleen oikeuden muuttaa aikataulua kiertueen aikana. Esiintymispäivänä jopa viime hetken muutokset ovat mahdollisia odottamattomien tapahtumien sattuessa.

Tilaaajan puolestaan tulee vahvistaa aikataulu kaksi viikkoa ennen ryhmän saapumista. Aikataulut laaditaan perusolettamuksella, että tekninen henkilöstö on valmis toimimaan moniammatillisesti, esim. äänimiehet myös näyttämön rakennustehtävissä.

Set up day		Staff from venue:		
		Stage	Light	Sound
1h	Load-in	2	2	
5h	Set up lights, stage, sound, and curtains	2	2	1
Performance day				
09.00	Sound check			1
10.00	Focus lights, check programming etc.	1	1	1
15.30	Clean stage	1	1	1
16.00	Dancers on stage, warm-up	1	1	1
16.30	Rehearsal on stage	1	1	1
18.30	Hazer on	1	1	1
18.50	Doors open	1	1	1
19.00	Performance	1	1	1
20.10	Take-down	2	1	1
22.00	Load-out	2		

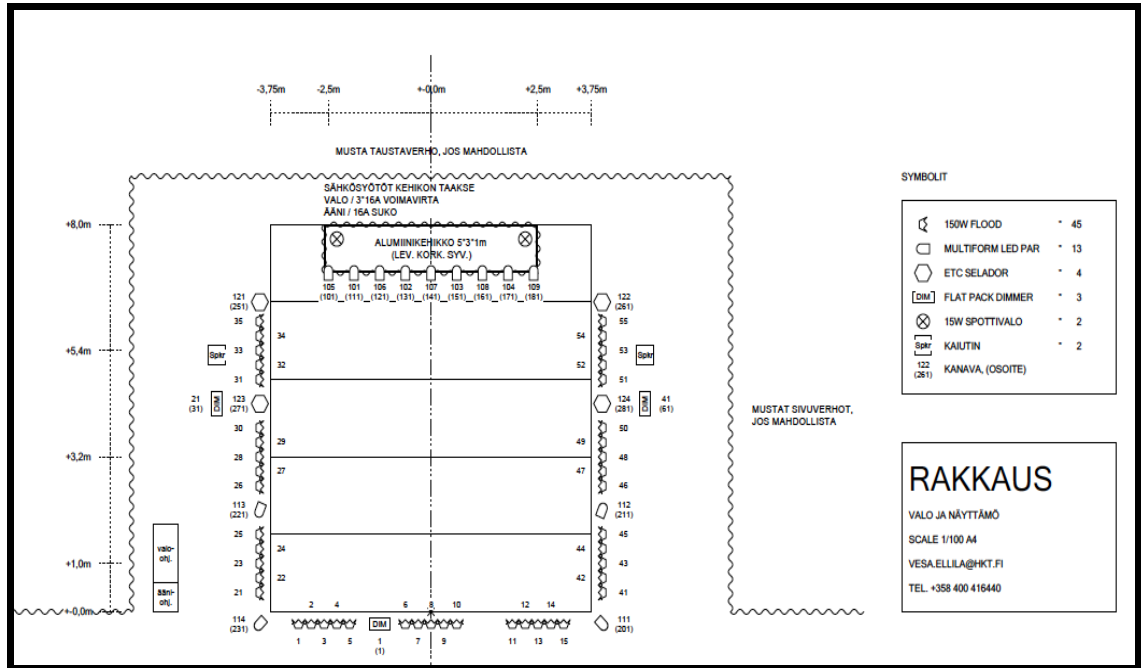
Kuvio 2. YouMakeMe:n alustava tekninen aikataulu joulukuussa 2012

Tyypillisesti tanssiesitysten raidereissa ei ole eritelty ensimmäisen pystytyspäivän aikataulua, sillä tilaan ja sen fasiliteetteihin tutustumisen jälkeen alkaa jokainen ryhmä tehdä töitä omilla osastoillaan. Heti kun näyttämöhenkilöstö on saanut tanssimatot laitettua paikoilleen, pääsee valoryhmä ripustamaan valonheittämiä. Tällöin näyttämöryhmä pystyy laittamaan jo sermejä ja verhoja haluttuihin paikkoihin. Samaan aikaan äänihenkilöstö on jo tutustumassa paikalliseen laitteistoon ja akustiikkaan.

Raidereissa ei myöskään ole mainintaa harjoitusaikataulusta harjoitustilan suhteen. Näyttämöharjoitus on yleisesti esiintymispäivänä muutamaa tuntia ennen esityksen alkua.

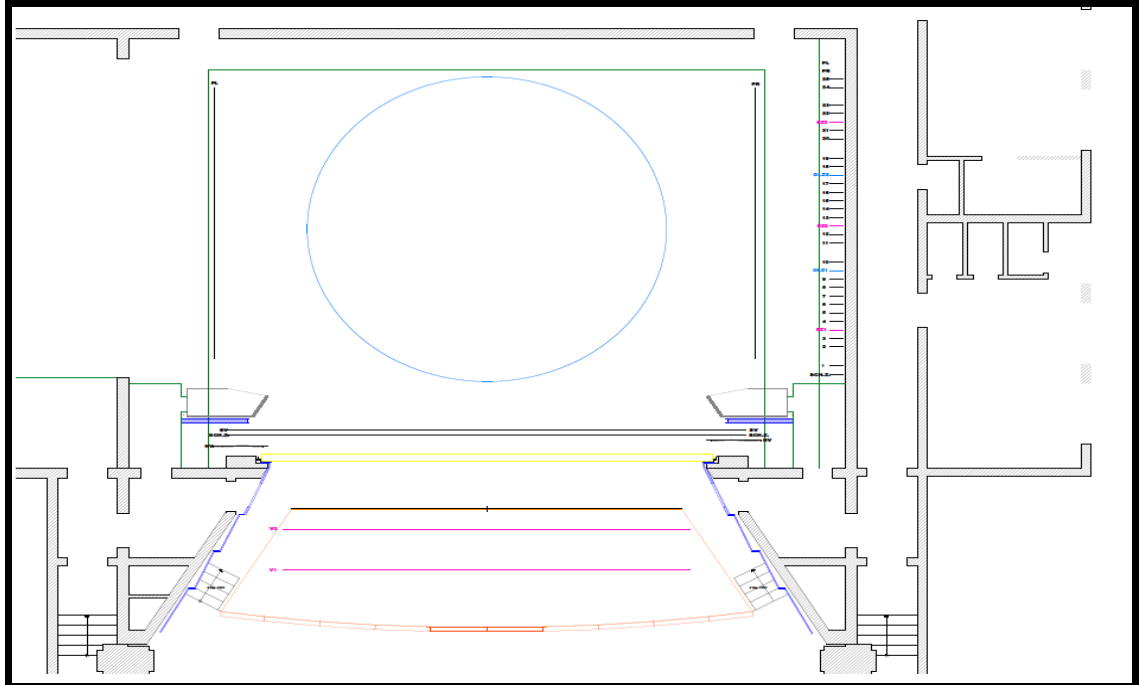
4.11 Valokartta

Esitykset poikkeavat toisistaan tarvittavien kalusteiden, lavasteiden, rakennelmien jne. suhteen. Joissakin teoksissa erillisille laitteiden sijoituspiirustuksille on vain vähän tarvetta. On teoksia, joiden esittäminen ei edellytä esimerkiksi ollenkaan kattokiinnityspisteitä, vaan koko teos pystytetään lattiatasolle. Tästä esimerkkinä on tanssiteos Rakkaus. Teoksen ns. valokartta on tällöin melko yksinkertainen.

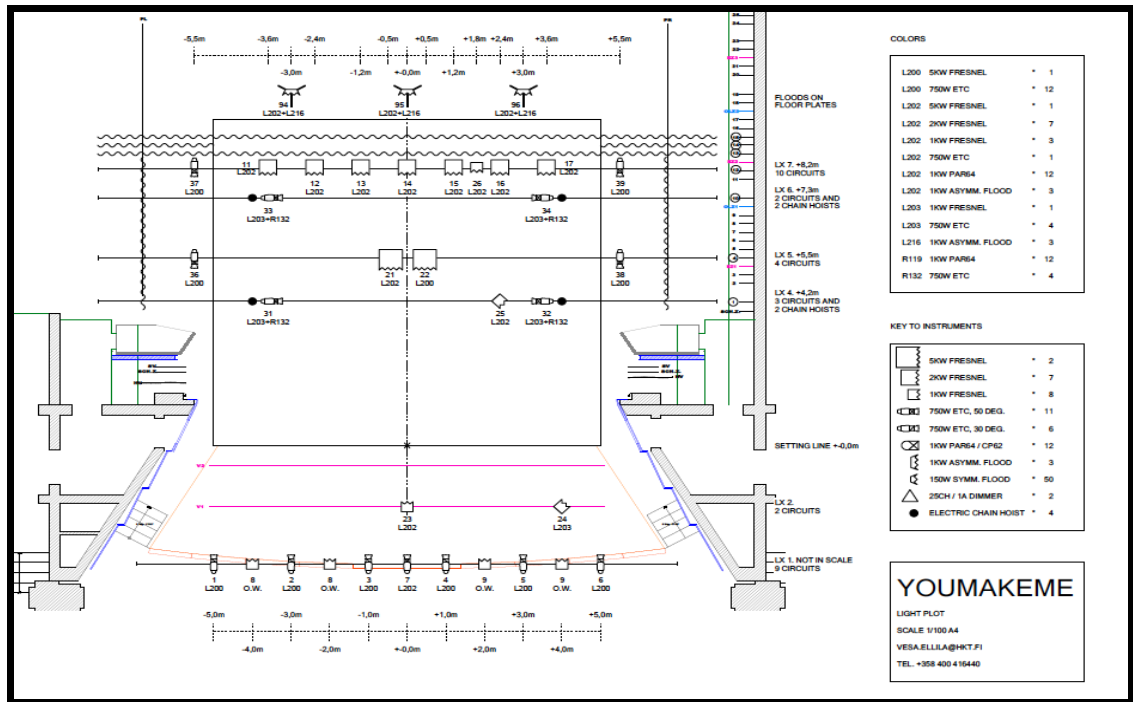
Kuvio 3. Rakkauden valo- ja näyttämökartta, toukokuu 2013

Yleisempää on kuitenkin, että varsinkin valokalustoa ripustetaan näyttämön yläpuolelle. Kaluston määrän kasvaessa, kasvaa myös tarve yksityiskohtaisempiin sijoituspiirustuksiin.

Kuvio 4. Pohjapiirros Leverkusenin Erholungshausista joulukuussa 2012

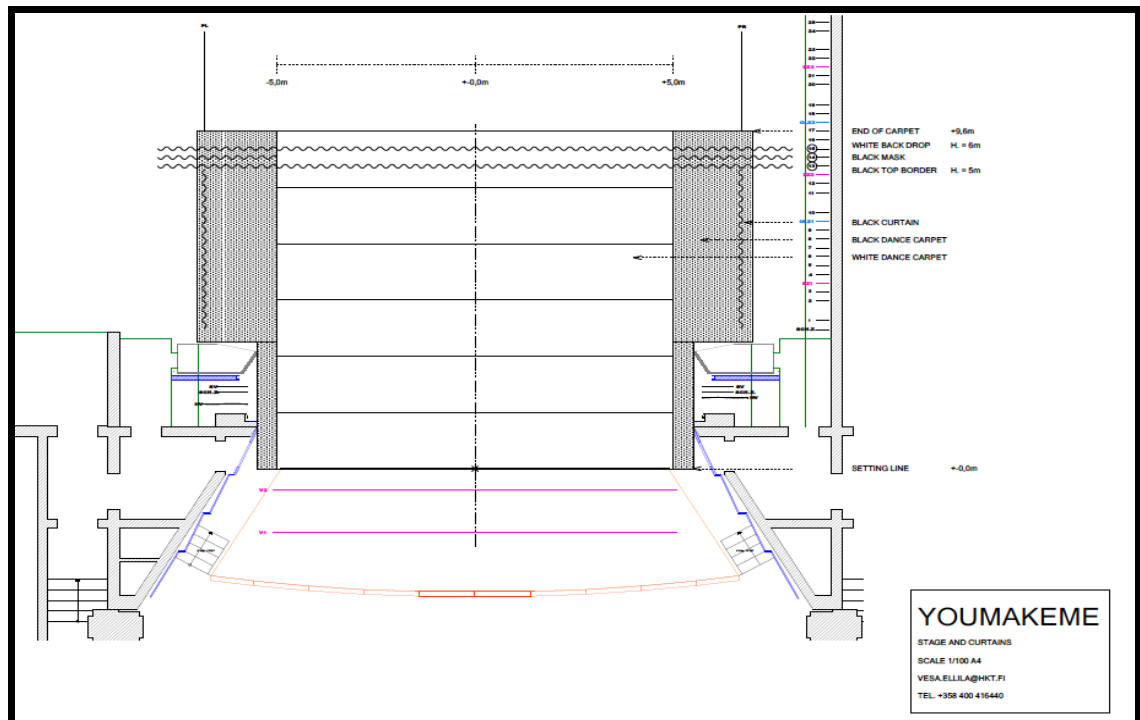
Edellinen kuva on esiintyjän teknisen vastaavan ensimmäinen kosketus tulevaan esiintymispaikkaan. Pohjapiirroksen päälle aletaan sijoittaa esityksessä käytettävää kalustoa:

Kuvio 5. YMM:n valokartta ja kalustoluettelo sovitettuna Erholungshausiin.

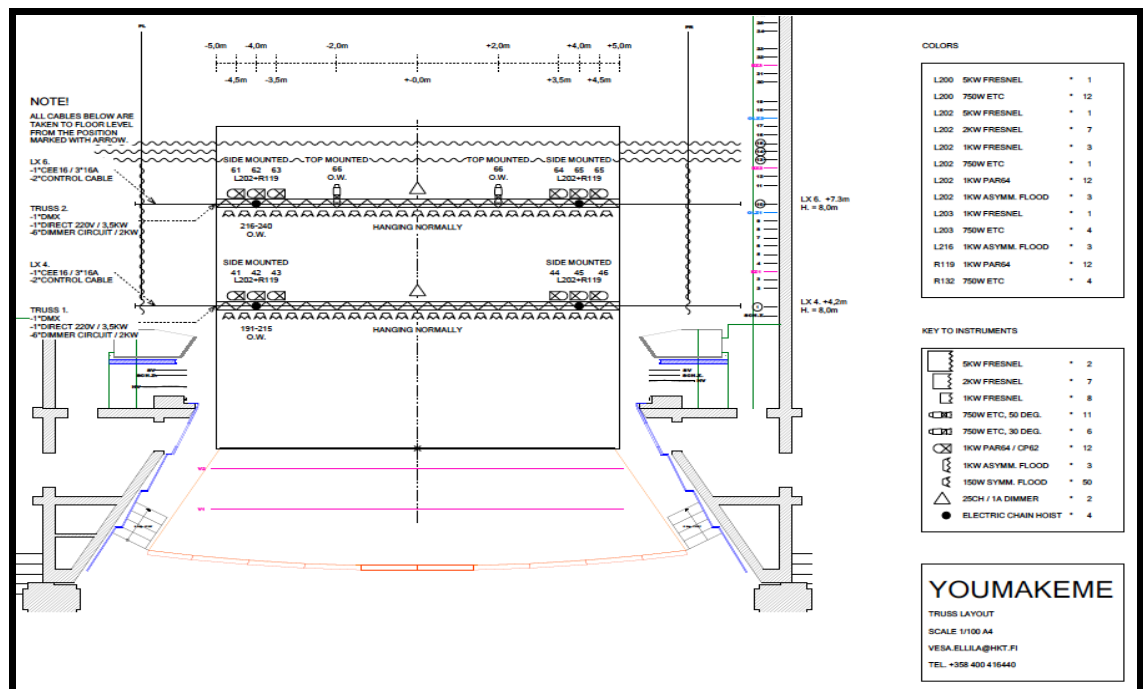
Ylläolevassa kuvassa tekninen vastaava on sijoittanut esityksessä tarvittavan valokaluston pohjapiirroksen päälle.

Kuvio 6. YMM:n tanssimattojen ja sivu- ja takaverhojen sijoittelu Erholungshausiin.

Ylläolevasta kuvasta käy ilmi mm. ns. nollalinjan siirtäminen 0,4 metriä näyttämön etureunaa kohti.

Kuvio 7. YMM:n trussien ja ketjunostimien ripustuksien sijoittelu Erholungshausiin

Kukin näyttämö on mitoiltaan erilainen. Raiderien kuvaliitteet ovat siksi aina yksilöllisiä kuhunkin tilaan tehtyjä piirustuksia kaluston sijoittamisesta. Valokartan sivuun sijoitettu kalustolista symboleineen on erittäin tärkeä avain tehokkaaseen pystytykseen. Ylläolevissa YouMakeMe:n kuvissa (kuviot 5 ja 7) oikealla olevat listat kertovat jo nopealla tarkastelulla esityksessä tarvittavan kaluston määrän ja sijoituspisteet. Näiden tietojen mukaan paikallinen tilaajan tekninen ryhmä voi jo ennen kiertävän esiintyjän henkilökunnan saapumista kerätä ja tuoda oikean määrän valokalustoa lähelle varsinaisia riipustuspaikkoja.

4.12 Logistiikkaväylät

Jos esityksen mukana on tarkoitus tuoda suuria lavasteita, joita ei teknisen kestävyiden tai muun vastaavan painavan syyn vuoksi voida kasata ja purkaa esiintymispaikalla, tulee raiderissa olla mainittu tarvittavien, normaalia suurempien, oviaukkojen ja kuljetusväylien koko. Tämä jo itsessään saattaa olla teoksen ostopäätöstä rajoittava tekijä. Normaaliolosuhteissa kaikki kalusto ja lavasteet pyritään saamaan ns. lavametrimitaan mahtumaan, jolloin yksittäisen kappaleen maksimipituus on 2,4 metriä. Tämä on myös logistiikkarahdin takia taloudellisesti kannattavaa.

5 Tanssiesitysten ridereille asettamat erityispiirteet

Kukin taiteenlaji asettaa esitysteknisiä vaatimuksia liittyen esitystilaan, takatiloihin, lavastukseen, esiintyjien tiloihin, valaistukseen, lämpötiloihin, kosteuteen, äänentoistoon jne. Musiikissa akustiset kysymykset nousevat keskeiseen rooliin, kuvataiteessa valaistus on erityisen huomion kohteena.

5.1 Lattia

Tanssissa erityisen merkittävässä osassa on esiintymistilan lattia. Tanssiteos suunnitellaan tietyn kokoiseen tilaan, jolloin tosiasiallisesti käytettävissä olevan tilan tulee olla vähintään vaatimuksen mukainen. Tekniset laitteet ja rakenteet eivät saa rajoittaa vapaata lattiatilaa. Lattian laatu on muihin taiteenlajeihin verrattuna tärkeä kahdella tapaa: lattian pohjarakenteen tulee olla joustava, joko puu- tai ns. joustolattia. Kova ja joustamaton betoni vaarantaa tanssijoiden tuki- ja liikuntaelimien kuten nivelien ja jänneiden terveyden mm. hyppyissä.

Toinen merkittävä tekijä on maton liukkaus; se ei saa olla liian liukas mutta ei myöskään täysin tahmea. Maton tärkeyden vuoksi ei ole lainkaan tavatonta, että esiintyvä ryhmä tuo tullessaan omat matot, joiden ominaisuuksiin se on tottunut. Poikkeamat tanssimattojen ominaisuuksissa saattavat vaarantaa koko esityksen onnistumisen.

Raidereissa yleensä kerrotaan tuoko ryhmä omat matot tullessaan, jolloin mattojen laatu-omaisuuksia ei raidereissa käsitellä vai onko tilaajan huolehdittava sopivista matoista. Mattojen tulee olla tasalaatuisia koko käyttöalaltaan. Niiden jousto- ja liukkausominaisuuksien tulee olla samanlaiset joka paikassa.

Esimerkiksi jos matolla on ollut rasvaisia tai öljyisiä esineitä, saattaa maton liukkaus tuollaisessa kohdassa poiketa huomattavasti muista kohdista, mikä saattaa olla hyvinkin vaarallista. Mikäli tilaaja toimittaa maton, saattaa esiintyvä ryhmä harjoitusten perusteella vaatia maton liukkauden muuttamista. Teknisesti asiaa hoidetaan erilaisin keinoin mm. denaturoidulla alkoholilla tai sokerivedellä. Niiden vaikutuksen suunta joko tahmeutta lisäävänä tai poistavana riippuu tilanteesta. Viime hetkilläkin tulee olla valmius korjata tai muuttaa maton liukkautta joko koko alalta tai osittain. Pienikin ala saattaa olla muuta ympäristöä vaarallisella tavalla liukkaampi. Esimerkiksi esiintyjän peruuskista siirtynyt rasvaisuus täytyy pyyhkiä pois alkoholilla ennen esitystä. Raidereissa yleensä määritellään myös lattian siivousajat, jotka määritetään siten, ettei lattiaa enää sen jälkeen käytetä ennen tanssiesitystä.

5.2 Harjoitustilan sijainti

Raidereissa esitetään, että harjoitustilan tulee sijaita mahdollisimman lähellä esiintymistilaa. Tämä vaatimus käy ymmärrettäväksi erityisesti tanssiesitysten kohdalla tanssijoiden lämmittelyn ja verryttelyn vuoksi. Lyhyet etäisyydet varmistavat sen, ettei tanssijoille pääse syntymään revähdyksiä. Kiertueilla on normaalia, että tiukan aikataulun vuoksi tanssijoiden verryttely ja harjoittelu tapahtuu samaan aikaan kuin tekninen pystytys. Samoin esitystarpeisto ja asut voivat lyhyen etäisyyden vuoksi olla ongelmitta käytettävissä niin harjoitus- kuin esitystilassa.

5.3 Lämpötila

Tanssijoiden fyysisen terveyden vuoksi raidereissa on määrittelyt esiintymis- ja harjoitustilojen lämpötiloille. Varsin yleinen minimi on 22 astetta, jolla pyritään ehkäisemään kylmyydestä johtuvia revähtymiä. Esityksissä ja harjoituksissa tanssijat hikoilevat helposti ja oman vuoron odottelu kylmissä tiloissa altistaa vilustumiselle.

5.4 Laitteisto

Erityisesti tanssiesityksissä liikkeiden oikea-aikaisuus ja liikeratojen pituudet ovat kriittisiä. Tämä koskee kaikkea näyttämöllä olevaa laitteistoa. Tanssiteoksissa saattaa olla kohtia, joissa käytetään osana teosta liikuteltavia teknisiä koneita tai apuvälineitä. Tällaiset apuvälineet esiintyjä tuo mukanaan lähes aina.

Tästä esimerkkinä on *Youmakeme*-tanssiesityksessä käytetyt ketjunostimet, jotka kulivat ryhmän mukana kaikissa esityksissä. Omilla nostimilla taattiin nostimien ehdoton samankaltaisuus, nostonopeus joka on aina vakio ja tanssijoiden osaaminen ja varmuus nostimien operoinnissa esitysten aikana. Näitä nostimia käytettiin aina myös siinä tapauksessa, että kiertuepaikkakunnalla olisi ollut samanlaiset nostimet. Kysymys on vakioinnista ja varmuudesta.

5.5 Äänentoisto

Ymmärrettävästi tanssiesityksissä äänentoisto ei ole yhtä keskeinen tekijä kuin esimerkiksi musiikkiesityksissä. Siitä johtuen tanssiesitysten raidereissakin äänentoiston määrittelyt eivät ole yhtä tarkkoja kuin vastaavien musiikkiesitysten kohdalla. Perusoletta-
mus on, että tilaajalla on jo olemassa esiintymistilaan riittävä äänentoisto ja sen hallitseva henkilöstö. Tämä ei merkitse sitä, että äänentoiston taso ei sinänsä olisi kiinnos-
tuksen kohteena. Puheteatterin puolella huomio kiinnittyy esimerkiksi langattomiin mik-
rofoneihin. Toki raiderissa annetaan tietynlaiset pohjamääreet äänentoistolle, mutta
vaatimukset ovat enemmänkin luokkaa ”A professional PA-system suitable for the size
of the venue”.

5.6 Tarpeisto

Tarpeiston määrä tanssiesityksissä on tyypillisesti muita esityksiä pienempi. Tästä johtuen vaatimukset tarpeiston säilyttämiselle ovat pienet tai niitä ei ole ollenkaan edes erikseen mainittu. Sama koskee myös lavasteita, jotka ovat vähäisempiä, tanssijathan tarvitsevat esitykseensä tilaa. Yleisin lavastusmalli on ns. black box eli mustilla taka- ja sivuverhoilla verhottu esiintymislava.

6 Pohdintaa: hyvä raideri

6.1 Peruslähtökohdat

Hyvän raiderin perustukset juontavat teoksen peruslähtökohtien suunnitteluun. On ihanteellista jos ennen teoksen ensimmäistä pystytystä on käsitys siitä, onko teos tarkoitettu kiertuekäyttöön vai ainoastaan tiettyyn tilaan tai osaksi jotain tapahtumaa suunnitelluksi esitykseksi. Mikäli jo alkuvaiheessa on tiedossa, että teosta mahdollisesti tullaan esittämään muillakin näyttämöillä, voi tekninen johto määrittäessään oman näyttämön teknisiä kysymyksiä pitää mielessä ja jopa tehdä samalla vierailukäyttöön soveltuvaa raideria. Tällä on mahdollisesti vaikutusta myös kotinäyttämöllä tapahtuvan esityksen laitteiston valintaan, esimerkiksi välttämällä harvinaisten laitteiden käyttämistä.

6.2 Hyvissä ajoin

Normaaliolosuhteissa teosten kiertue-esityksistä sovitaan periaatetasolla hyvissä ajoin. Varsinaisen kirjallisen sopimuksen ja siihen olennaisesti liittyvän teknisen ohjeistuksen tuottaminen saattaa viivästyä periaatepäätöksen tekemisen jälkeen. Työn suunnittelun kannalta on kuitenkin olennaista päästä tarpeeksi ajoissa selvittämään teknisiä kysymyksiä jopa detaljitasolla.

Tällaisia aikaa vaativia tekijöitä ovat mm. teoksessa tarvittavien erityisvälineiden hankkiminen ja mahdollisten rakenteiden valmistaminen. Tilaajilla on erilaisia laitteita käytettävissään eikä välttämättä raiderin vaatimusten mukaisia laitteita löydy suoraan hyllystä. Tällöin niitä joudutaan joko ostamaan tai etsimään vuokrattavaksi. Tyypillisesti tällaisia saattavat olla spesifit liikkuvat valonheittimet.

Eri maissa suhtautuminen raiderin vaatimukseen vaihtelee. Puuttuviin välineisiin tai muihin vaatimukseen saatetaan suhtautua hyvinkin yliolkaisesti tai sitten jokaista yksityiskohtaa todella pyritään noudattamaan. Ajoissa lähetetty raideri mahdollistaa tilaajalle vaatimusten noudattamisen, ilman selityksiä aikapulasta.

6.3 Selkeys

Raidereissa on paljon eri teknisiin kysymyksiin liittyviä osatekijöitä. Osa niistä voidaan määrittää yksityiskohtaisesti ja samalla yksiselitteisesti ilman vapaiden tulkintojen tai väärinkäsitysten vaaraa. Tällaisia helposti ymmärrettäviä vaatimuksia ovat vakiintuneen aseman saavuttaneet laitemerkit ja kansainvälisesti laajasti käytetyt laitteet ja tekniset arvot, kuten esimerkiksi valaisimien tehot ja mikrofonimerkit.

Esiintymislavojen ja laitteiden sijoituspiirustusten tulee olla varustettuja kohteiden sijoitustiedoilla kuten esimerkiksi etäisyyksillä nollalinjaan nähden riittävällä tarkkuudella. Puuttuvat merkinnät vaikeuttavat ja hidastavat piirustusten ymmärtämistä ja etukäteen tehtävää valmistautumista.

Vaikka raiderissa on tarkasti määriteltyjä vaatimuksia, voidaan niistä paikan päällä poiketa osapuolten yhteisellä sopimuksella.

6.4 Toteuttamiskelpoisuus

Suunnitellessaan teoksen tilaamista esiintyjältä on tilaajan harkittava omia mahdollisuuksiaan toteuttaa teos omissa olosuhteissaan ja omilla resursseillaan. Näyttämön koko, tarvittavat takatilat, lavasteet, harjoitustilat, laitteistot, henkilökunta, taloudelliset mahdollisuudet erityisvaatimusten täyttämiseen jne. on ajateltava ennen hankkeeseen sitoutumista. Mukana kuljetettavien lavasteiden ja välineiden tilapäinen varastointi tilaajan tiloissa saattaa osoittautua haasteelliseksi esim. festivaaliolosuhteissa.

Raiderin laatijan on puolestaan pyrittävä toteuttamiskelpoisuuteen omissa vaatimuksissaan. Oman näyttämön kaikkia yksityiskohtia ei välttämättä ole mahdollista toteuttaa kiertuenäyttämöllä. Esiintyjän käyttöön on saatettu hankkia erityisvälineistöä, jota ei kaikella kohtuudella voi vaatia tilaajan hankittavaksi.

Alustavassa aikataulussa esiintyjä esittää näkemyksensä esityksen pystytyksen vaatimasta ajasta ja henkilöstöstä. Aikataulu voidaan laatia liian tiukaksi ottamatta huomioon henkilökunnan lepoaikoja tai työpäivien pituuksia. Tilaajan ja esiintyjän teknisen henkilökunnan yhteistyö ei aina suju samalla nopeudella kuin tutun työryhmän kesken.

6.5 Turhien kustannusten välttäminen

Raiderissa esitettävien vaatimusten tulee perustua tosiasiallisiin tarpeisiin. Oikea laitteiden määrä ja laatu on harkittava ajatellen myös tilaajan kannalta turhia kustannuksia välttäen. Ylimalkaiset määrät ”varmuuden vuoksi” saattavat aiheuttaa tilaajalle kohtuuttoman paljon vaivaa ja kustannuksia esim. jouduttaessa hankkimaan laitteita, joita ei kuitenkaan tarvita. Pieni varmuusvara on kuitenkin ymmärrettävä vaatimus. Valaisimissa saattaa olla toimintahäiriöitä, mikä aiheuttaa kiusallisia tilanteita ja epätoivottavia kompromisseja usein kiireisessä pystytystilanteessa.

Ylimitoiduilta näyttävät vaatimukset saattavat aiheuttaa tilanteen, jossa tilaaja alkaa itse karsia esitettyjä vaatimuksia omasta mielestään kohtuullisiksi. Ongelmallisia tilanteita voi syntyä, jos esim. raiderin kalustolistan ja valokartan heitinmäärät eivät täsmää.

6.6 Kielitaitovaatimukset

Kansainvälisissä yhteyksissä eri työryhmien yhteistoiminta edellyttää riittävän hyvää keskinäistä kommunikaatiota. Nykyään englannin kieli on vallitseva myös teknisen henkilökunnan työkielenä. Kuitenkaan ei ole itsestään selvää, että kaikkien kielitaito riittää ammatilliseen kommunikaatioon, jossa tarvitaan erityissanastoa. Ongelma esiintyy esimerkiksi saksankielisissä maissa, joissa teknisille termeille on luotu saksankieliset vastineet, eikä varsinkaan vanhempi henkilökunta ole tottunut englanninkielisiin termeihin.

Hyvässä raiderissa mainitaan, että jokaisessa ammattiryhmässä on paikalla vähintään yksi englantia puhuva henkilö. Kielitaidon tasoa on vaikea määritellä yksityiskohtaisesti.

6.7 Kaikkien saatavilla

Raideri on osa esiintymissopimusta, joka sisältää salassa pidettäviä sopimusehtoja. Sopimukset tulisi laatia siten, että raideri voidaan irrottaa erikseen kaikkien asian-

omaisten tahojen käyttöön ilman sopimuksen salassapitovelvoitteen rikkomista. Raiderista tulisi voida ottaa kopioita erikseen eri osa-alueilta: valaistuksesta, äänestä jne. ja jakaa niitä kaikille niille tahoille, joille siitä on hyötyä. Asia olisi hyvä selkeyden vuoksi mainita myös runkosopimuksen tekstissä. Käytännön tilanteissa raideri saattaa helposti jäädä johtajien pöydille, eivätkä käytännön toteutuksesta vastaavat ole tietoisia kaikista vaatimuksista riittävän ajoissa.

6.8 Standardisoitu muoto?

Raidereiden laadinnasta ei ole kansainvälisiä ohjeita tai muotomääräyksiä, mikä saattaa aiheuttaa ylimääräistä työtä. Samalla asiaan liittyy vaara jonkun tarpeellisen tiedon unohtamisesta tai huomiotta jättämisestä. Samassa järjestyksessä etenevät raiderit vastausta vaativine kysymyksineen helpottaisivat asioiden muistamista ja esittämistä helpommin ymmärrettävässä muodossa. Teknisten termien vakiinnuttaminen poistaisi tulkinnanvaraisuudesta johtuvia virheitä tai väärinkäsityksiä.

Laitteilla ja tarvikkeilla on laatuluokituksia, joita ei hyväksytä kaikissa maissa edes Euroopan yhteisön jäsenmaissa. Raidereissa olisi hyvä etukäteen pystyä määrittämään hyväksyttävät luokat. Esimerkiksi palomieshaka, jossa on DIN-merkintä, ei välttämättä täytä paikallisia turvallisuusmääräyksiä kaikissa maissa.

Mielestäni SWL:n eli Safe Working Load-merkinnän tulisi riittää hyväksynnäksi missä tahansa ja sitä tulisi käyttää ilmaistaessa kuormituksen vaatimuksia. Vastaavia yleisesti kansainvälisesti hyväksyttäviä merkintöjä tulisi luoda ja käyttää nykyistä laajemmin.

7 Yhteenveto

Kiertueella esitettävien tanssiesitysten esityssopimusten tekniset liitteet Helsingin Kaupunginteatterissa ovat varsin yksityiskohtaisia kuvauksia esitykselle tarpeellisista teknisistä edellytyksistä. Ennen raiderin laatimista esityksen tilaajan on lähetettävä perustiedot esiintymistilasta, käytettävissä olevista kalustoista ja henkilöresursseista. Raiderin laatii esiintyvän ryhmän tekninen vastuuhenkilö ja se liitetään esityssopimukseen.

Raidereiden sisältö ja laajuus riippuvat esitettävän kappaleen tekniikalle asettamista vaatimuksista, jotka poikkeavat huomattavasti toisistaan. Raidereille ei ole olemassa

standardeja tai kansainvälisesti vakiintuneita rakenteita. Tässä opinnäytetyössä materiaalina oli Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmä Helsinki Dance Companyn tekniset liitteet esityksistä vuosina 2009-2013. Niiden perusrakenne on:

1. Yleistä
2. Näyttämö
3. Valot
4. Ääni
5. Alustava tekninen aikataulu
6. Valokartta

Tanssiesitysten raiderit poikkeavat muiden esitysmuotojen raidereista mm. lattian laadun, esiintymis- ja harjoitustilojen lämpötilojen tarkempien vaatimusten suhteen.

Hyvä raideri määrittää esitykselle tarpeelliset tekniset seikat riittävän tarkasti jättäen kaikille osapuolille mahdollisuuden valmistautua ja tehdä tarkentavia kysymyksiä ajoissa. Raiderin tulee olla selkolukuinen, ja siinä tulee olla lueteltuna ne tekniset tarpeet ja vaatimukset, joita esitettävän teoksen onnistunut toteuttaminen vaatii.

Ensimmäisellä sivulla tulee olla esityksen yleistiedot ja tarvittavat yhteystiedot. Sen jälkeen jokaisen teknisen osa-alueen olla omalla sivullaan, jolloin raiderin osioiden jakeluminen oikeille tahoille on helpompaa. Jokaisen pystytykseen tarvittavan sivun tulee sisältää kalustoluettelo kappalemäärineen, tarvittaessa ripustuskartta mittakaavassa, laitesymbolit ja osa-alueesta esittävän tahon puolella vastaavan henkilön yhteystiedot.

Hyvä raideri kertoo mitä esiintyjä tuo tullessaan, mitä tilaajalta vaaditaan, minkälainen on esityksen pystytys- ja esitysaikataulu, ja se on laadittu liioittelematta.

Lähteet

Griffiths, Trevor R. 1996. Stagecraft. The complete guide to theatrical practice. London: Quarto Publishing plc

Grönholm, Birger 1988. Tekniikkaa näyttämöllä. Helsinki: Valtion Painatuskeskus Taideteollinen Korkeakoulu

Hirn, Sven 1998. Alati kiertueella, Helsinki: Yliopistopaino

Helsingin Kaupunginteatterin vuosikertomus 2012

Hkt.fi, <http://www.hkt.fi/hdc/history/?lang=fi> (luettu 12.5.2013)

Wikipedia 2013a, VGA, <http://fi.wikipedia.org/wiki/VGA>
(<http://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=VGA&oldid=12888099>) (luettu 24.5.2013)

Wikipedia 2013b, XGA, <http://fi.wikipedia.org/wiki/XGA>
(<http://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=XGA&oldid=12853113>) (luettu 24.5.2013)

Sähköpostikeskustelu Helsingin Kaupunginteatterin apulaisvalomestari Matias Ojasen kanssa 23.-24.5.2013

YOUMAKEME

technical rider

YOUMAKEME / technical rider

This technical rider is an integral part of the contract regarding the performance of YOUMAKEME. The requirements stated herein have been set for the mutual benefit of the presenter and the Company to achieve a basis for the successful technical presentation of the piece. Each page should be signed separately by the presenter and returned to the company's technical director (Mr. Vesa Ellilä) at least 4 weeks prior to the performance.

No part of this rider can be changed without the written consent of the company.

The technical rider for YOUMAKEME consists of the following:

1. **General**
2. **Stage**
3. **Lighting and rigging**
4. **Sound**
5. **Preliminary technical schedule**
6. **Light plot**
7. **Stage plot**
8. **Truss layout**

If any of the sections listed above are missing, please contact us immediately for replacement.

In order to finalize the circumstances of the technical execution of YOUMAKEME at the presenter's venue, the company must receive the following information:

1. A ground plan with the dimensions of the stage and the positions of the setting/zero line, fly bars, curtains, bridges, stairs, fire curtain, orchestra pit, loudspeaker rigging, etc.
2. A ground plan indicating the seating capacity, balconies, etc.
3. A side section plan showing permanent structures, which might cause problems with lighting.
4. A picture of the stage and seating.
5. The technical equipment list regarding lights, sound and stage equipment.
6. Work schedule for the technical crew.

Technical contact:

Vesa Ellilä
Tel: +358 400 416 440
Mail: vesa.ellila@hkt.fi

Production contact: Marinella Jaskari
Tel: +358 50 567 1814
Mail: marinella.jaskari@hkt.fi

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature _____

1. General

Name of piece
YOUMAKEME

Duration
70 minutes without intermission

Premiere
March 05, 2011 at Studio Elsa, Helsinki City Theatre

Co-producers
K. Kvarnström & Co

With the support of
Swedish Arts Council

Choreography	Kenneth Kvarnström
Light design	William Iles
Music	Collage
Costume	Erika Turunen
Sound and stage technician	Miika Storm
Light and stage technician	Vesa Ellilä
Dancers	Kenneth Bruun Carlson, Sofia Karlsson, Kai Lähdesmäki, Janne Marja-aho and Valtteri Raekallio

Touring personnel	5 dancers
	1 choreographer or rehearsal director
	1 tour manager
	2 technicians (sound/light/stage)

1.1 Dressing rooms

The company requires 2 dressing rooms, each suitable for three persons, equipped with mirrors and adequate lighting for doing make-up and hair.
The dressing rooms must have a minimum room temperature of +21°C, with close access to non-public lavatory facilities with hot and cold running water and showers.
5 sets of towels, soap and shampoo.

1.2 Backstage catering

The company would like to have bottled still water in the dressing rooms during rehearsals, run through and performance times.
Fresh fruits would be appreciated.

1.3 Wardrobe facilities and personnel

The company requires access to washing machines and dryer, iron and ironing board, to care for company's costumes and training gear.

If the company have more than 1 performance the company needs a costume technician to take care of costumes after the performance, washing and small repairs.

1.4 Rehearsal space

The company requires a space suitable for company warm up and rehearsals with a CD or MP3 player.

The floor of the space should be wooden and preferable covered by a dance carpet.

This space should either be connected or as close by as possible to the venue and available to the company for four hours during the build-up day, when the stage is not available.

The room temperature must be minimum +22°C.

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature _____

2. Stage

2.1. Stage floor

The stage floor should have a surface of wood and a sprung or dance floor construction.

The stage surface must be smooth and level.

The company will not rehearse or perform on a concrete floor, even if it's covered with linoleum or wood laid directly on the concrete.

The presenter is to provide a white dance carpet, (actual dance area) and black dance carpet on sides to make a white square 10x10 m (width/depth).

The black carpet can be laid over the white carpet.

The white carpet should be taped across the stage, (from stage right to stage left), if possible.

2.2. Venue / stage size

The stage have an optimal width of 14 meters (to the black box sides) and a depth of 10 meters (from setting line to the white curtain), if this is not possible the minimum width is 12 meters and a minimum depth is 9 meters, still keeping the width of the white floor at 10 m.

2.3. Fly bars

All fly bars must be empty.

LX 1 and 2 are not drawn in scale, positions are stage specific.

LX 4 and 6 are used both for lights and rigging points for electric chain hoists, optimal height is 8 m.

The height of the other fly bars should be minimum 6 m, optimal height is 7 m.

2.4. Backdrops, side coverings and borders

The presenter is to provide black side curtains to make the stage area into a black box.

The dancers need space outside the side coverings for dress changes.

There needs to be entrances/exits in every corner of the stage and access for dancers to cross the stage behind the white back drop.

The presenter is to provide a white backdrop at least 6x12 m (height/width).

It should be properly stretched and masked with black legs to match the width of the white floor.

The backdrop should be suitable for back lighting.

There might be a need for zero line border, depending on the venue.

No other borders needed, if the ceiling is black and clean.

All borders are provided by the presenter.

2.5. Run lights

The presenter is to provide blue continuous dimmable rope light off stage showing dancers the secure way to walk around the stage and few small spots for quick costume changes.

2.6. Set up equipment

The presenter is to provide a stage lift or ladder, allowing safe working conditions on real trim height, as well as carpet or wood plates to cover the dance surface while the lift or ladder are in use.

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature_____

2.7. Temperature and ventilation

The room temperature of the stage should be minimum 23°C (at floor level) during the rehearsals, warm ups and performances. The stage should also be well ventilated but not drafty. These requirements are to ensure the quality of the performance and to prevent any injuries due to cold working conditions.

2.8. Cleaning

It's very important that the stage is clean for the safety of the dancers. The stage must be swept and mopped 1 hour before a run through and performance. If the floor is judged to be slippery by the HDC it should be mopped with 1 part Coca-Cola and 15 parts hot water.

2.9. Stage crew

The Presenter guarantees the following stage crew for the duration of the company's visit:
2 stage hands for set up/ take down (see preliminary schedule)
1 stage hand for pre and post performance technical work (see preliminary schedule)

At all working times one of the local stage crew members listed above must be the stage manager/supervisor for the venue with access to all facilities and preferably English speaking and have a budget authority.

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature_____

3. Lighting and rigging

3.1. Lighting equipment to be provided by the presenter

Lighting console with soft patch possibility, 20 sub masters, manual X-fade with two separate faders, DMX output and INPUT.

The light desk is preferably Compulite Spark, or ETC Congo.

- 43 x   2 kW dimmer
- 2 x   5 kW dimmer
- 2 x   5 kW fresnel
- 7 x   2 kW fresnel
- 8 x   1 kW fresnel
- 11 x   750 W profile ETC source 4, 50 degrees and two gobo holders, size A or B
- 6 x   750 W profile ETC source 4, 36 degrees
- 12 x   1 kW Par 64 / CP62
- 3 x   1 kW asymmetric flood light

All necessary lighting cables including dimmer, DMX and direct power cables to trusses.

Cables to the trusses are taken from floor, taped together.

Those cables should be black.

Cable connectors shouldn't be flying when the trusses are on top positions.

A hazer suitable for the size of the venue.

The HDC brings all necessary colour gels, however, when possible the company appreciate if the presenter fit their own gels upon set up.

3.2. Notes

If the presenter can't provide light desk with asked features and the HDC is not capable of bringing their own desk, the set up time will take two more hours, assuming that the local desk operator is English speaking.

The presenter is to provide continuous set 1x50 or 2x25 of free addresses on DMX universe 1 for connecting 50 flood lights to our dimmer packs.

3.3. Lighting equipment provided by the HDC

- 2 x 25ch / 200 W dimmer pack with DMX control, 16A single phase schuko feed
- 50 x 150 W flood light on pre-cabled bars, 5 units on each bar, with 50 mm clamps
- 2 x special gobos

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature _____

3.4. Truss and rigging

The presenter is to provide 2x10 m triangular or square truss, black if possible.

The trusses are operated by the dancers during the show.

Dancers are not performing under the trusses, while being operated.

The trusses will travel between 1-6 m from floor level and are sometimes maximum 35 degree angle.

Chain hoists will be rigged on LX 4 and 6.

The weight of the equipment brought by HDC is around 100 Kg/truss, (including motors, cables, 150W floods and dimmer pack).

The load doesn't include the truss, cables and lighting equipment provided by the presenter.

3.5. Rigging equipment provided by the HDC

- 4 x 250 Kg electric chain hoist D8+, CEE 16 / 3-phase feed and controllers
- 1 x Power distribution box, CEE 32 / 3-phase, 5 pin.

Power cables to the motors from the distribution box and control cables from the hoists.

Round slings, etc. needed for rigging the motors and hanging the trusses.

3.6. Power for chain hoists and 2x25 ch dimmer pack

The presenter is to provide CEE 32 / 3-phase, 5 pin. power outlet to the stage left, (seen from the auditorium) and enough cable to reach the side curtain.

3.7. Lighting crew

The Presenter guarantees the following lighting crew for the duration of the company's visit:

1-2 lighting technicians for set up/take down/focusing (see preliminary schedule)

1 light technician for pre and post performance technical work. (see preliminary schedule)

At all working times one of the local lighting crew members listed above must be the main lighting technician/supervisor for the venue with access to all facilities and preferable English speaking.

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature_____

4. Sound

4.1. Sound equipment to be provided by the presenter.

The presenter is to provide a high quality mixing desk, (no Behringer) with a minimum of 8 inputs and 6 outputs (two for monitors), full spectrum EQ in each output.

Subs and monitors should be controllable on their own faders, for example from aux outputs.

Two or more monitors suitable for the venue, preferably hanged in fly bars from the front of the stage.

The presenter is to provide 2 professional CD or MD players with auto pause function.

The presenter is to provide 1 microphone line to the down stage right, 1 microphone stand and 1 Shure SM58 microphone, or similar.

The presenter is to provide one channel inter-com system connecting the company light and sound to the local stage manager.

A professional PA-system suitable for the size of the venue.

For a small stage the very least is two tops and two subs from ex:

Meyer, d&b audio, Lacoustics, Nexo or a similar high-quality brand.

110 dB at mixing position.

Most important is that one of the local sound technicians knows the system.

4.2. Notes

The presenter should make sure the power feed for the sound system is isolated from the lights and dimmers and any other source of electricity in the stage premises.

The mixing desk should be situated in the middle of the back section of the auditorium.

The mixing desk cannot be behind glass or underneath a balcony or similar.

4.3. Sound crew

The presenter guarantees the following sound crew for the duration of the company's visit:

1 sound technician for set up (see preliminary schedule)

1 sound technician for pre and post performance technical work. (see preliminary schedule)

At all working times one of the local sound crew members listed above must be the main sound technician/supervisor for the venue with access to all facilities and preferable English speaking.

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature _____

5. Preliminary Technical Schedule

This schedule is preliminary and needs to be adjusted for every venues specific condition.

It could also be changed during touring.

It should be confirmed with the technical director 2 weeks prior to arrival.

The amount of scheduled staff assumes that all venue technicians work crossover.

If technicians only work in their own expertise please contact the company's technical director as soon as possible for a new schedule.

Set up time: 16-18 hours, (see chapter 3.2.)

Set up day

Staff from venue:

			Stage	Light	Sound
1h	Load-in		2	2	
5h	Set up lights, stage, sound, and curtains	2	2	1	

Performance day

09.00	Sound check				1

10.00	Focus lights, check programming etc.	1	1	1
15.30	Clean stage	1	1	1
16.00	Dancers on stage, warm-up	1	1	1
16.30	Rehearsal on stage	1	1	1
18.30	Hazer on	1	1	1
18.50	Doors open	1	1	1
19.00	Performance	1	1	1
20.10	Take-down	2	1	1
22.00	Load-out	2		

If any unforeseen happens during set up there may be necessary with last-minute changes in the schedule.

From 13.00 the day of the performance until the end of the performance the same technical staff need to be present

K. Kvarnström & Co / HDC   YOUMAKEME / technical rider   Signature _____

